

Vrt ob stari podeželski hiši

Prva stalna naselja so začela nastajati, ko so se naši predniki ustalili in iz nomadskega življenja prešli na poljedelsko gospodarjenje. Ker so bili bolj povezani z naravo kot danes in so jo tudi bolj spoštovali, so vse posege vanjo izvajali spoznavno. Zavedali so se, da je uničeno rodovitno zemljo zelo težko nadomestiti. Njihova bivališča so bila zato zgrajena na manj rodovitnih tleh, organizacija znotraj dvorišča pa je bila izrazito funkcionalna. Vasi so imele značilno obliko, ki so jo narekemale tudi vremenske razmere. Hiše v primorskih vaseh stojijo druga ob drugi (vročina), kraško dvorišče je obdano z visokim zidom (burja), gorenjske so stisnjene v grčo okoli trga, panonske so razpotegnjene ob cesti ... Narejene so bile iz lokalnih materialov, največkrat iz bližnjega kamnoloma ali gozda.

V rodovitnih nižinah so bile hiše praviloma postavljene ob glavni prometnici. Parcele so ozke in podolgovate in od ceste vodijo do obdelovalnih površin. Ob cesti je stanovanjski objekt, nanj se navezuje gospodarski, vez med dvoriščem in njivo pa je navadno kozolec. Kmetije so bile samooskrbne. Ljudje so vse pridelali na polju. Vendar so imele gospodinje blizu kuhinje oziroma hiše vedno še manjši vrtiček, »gartlc«. V njem so gojile dišavnice, drobno zelenjavo, zelišča, pa tudi cvetje za krasitev in šopke. Imenitnejši »gartlci« so imeli posajene celo rožne grme. Bili so ograjeni z lesenim plotom, predvsem zaradi zaščite pred domačimi živalmi.

Tlak okoli hiše je bil vedno zelo preprost, podrejen funkciji. Enostavna uporaba lokalnih materialov je vodila k popločenju z lomljenim, redkeje rezanim kamnom. Ob rekah so bili tlaki zelo pogosto narejeni iz rečnih prodnikov, ki so jih klali na polovico – mačje glave.

Pri bogatejših kmetijah je bil postavljen tudi latnik ali vrtna uta. Preraščala ga je popenjavka. Če so le dopuščale podnebne razmere, je bila to vinska trta.

Danes je precej drugače. Ker lahko moč in energijo črpamo tako rekoč z vsega sveta, velikokrat zmanjka posluha za znanje, ki so ga o naravi in bivanju imeli naši predniki. Kljub vsemu pa še obstajajo investitorji, ki jim kulturna dediščina ni prazna beseda. Tako sem imel priložnost sodelovati pri obnovi kmečkega vrta v vasi pod Kamniškimi planinami.

Hiša je bila obnovljena po načelih konzervatorske stroke. Zunanja podoba se je zelo približala izvorniku, v notranjosti pa je na stare čase spominjala le temeljna konstrukcija. Ker se lastnik ni več ukvarjal s kmetijo, tudi ni bilo potrebe po velikem dvorišču. Na žalost ga je del že prodal sosedu za gradnjo prizidka njegove hiše. Ker se je tudi glavna cesta, ki pelje mimo hiše, dvignila, sem vhod na parcelo organiziral iz stranske ulice. Površina pred vhodom v hišo je tako travnata. Ob načrtovanju ni bilo na voljo virov, ki bi določali položaj »gartlca«, zato ►

sem se na podlagi tipologije hiše in prostora odločil za njegovo postavitev nasproti vhoda v hišo. Urejen je v strogo pravokotni obliki, s pušpanovo obrobo. V njem so zasajene dišavnice in zelišča, kot popenjavka pa vrtnica. Na zadnji strani hiše je latnik. Gorenjsko vino ni ravno znano, vendar si je lastnik zaželel, da mu vinska trta dela senco na terasi za hišo.

Ker dandanes pričakujemo, da je tlak okoli hiše raven in sorazmerno preprost za vzdrževanje, smo se odločili za pohorski tonalit. Plošče so lomljene in nepravilnih oblik položene na betonsko podlago. Kjer ni bilo potrebe po gladki pohodnosti, sem uporabil prodnike, ki tudi dobro odvajajo padavinsko vodo.

Izbor rastlin se sklada z obnovljeno kmečko hišo. Ker vse družabno življenje poteka za hišo, torej stran

od prometne ceste, ni bilo treba zakrivati pogledov. Zasajene rastline so tako nizke rasti in po svoji pojavnosti zanimive večji del leta.

Ureditev novega kmečkega vrta po starih izročilih je svojevrsten izziv. Omejitev, ki izvirajo iz arhitekture stare kmečke hiše, ter želje in potrebe sodobnega življenja pa zahtevajo premišljeno načrtovanje in veliko sodelovanja med oblikovalcem in naročnikom.

Andrej Strgar, krajinski arhitekt
Fotografije: arhiv avtorja 2003–2005